

Մանգրամի Էֆեսոս

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԵ ՄԻՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԷՆԷ

1866 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29 ՃԻՒՄԱ ԻՐԹԷՍԻ ԱԽՇԱՄ

ՆԻՒՄԷՐՈ 187

Մանգրամի Էֆեսոս համայնքի 6 եանի սենեակ 300
նիւթէ վերելի, անէվի գըմէթի, բոթա փարսը տախի
իւնեւ օլարագ, 200 դշ օլուդ, ալթը այլըդ 100 դշ օլա-
րագ, վէնիւթեւի տախի 50 ար փարսը տախի 100 ար

Իլանաթըն պէհէր սաթըն իլին, պի-
րինճի տէֆատա 3, իրինճի տէֆատա 2,
վէ իւնիւնճիւ վէ սաթիւ տէֆատա 1
էր զուրուշ ալընաճագ տըր :

Մէքթուդ վէ սաթիւ, Պէյ-օղլունտա սօգրու-էօ տա
467 նիւթը օլա իւնեւ 1 ԷՎԱՆՅԻ ՀԷՐԱՆՏ Թադիւ-
նէսինտէ, Կարադէտ 3. Փանսեւանէ կէօնտէրիւնէք տիւր :

ՀԱՎԱՏԻՍԹԱԹԸ ՏԱԽԻԼԻՅԵԻ

Կ Ի Ր Ի Տ

Տիւնքի Լէվանթտա շու աթիտէքի
հալաւտիւթը օգրուանուշ տուր :

« Պու սապահ Ալթիթիւ վարօրուլա
Շիրատան վարիտ օլան մէքթուլար թա-
րաֆընտան, պազը Սֆադեալը գարիտան-
լար, զուհուրա կէլմիշ օլան րէսմի իա-
պէրէրի թաստիդ իթտիքտէն պաշգա,
Մուսթաֆա բաշա հազըթթիւթիւլէ շու
դայլէյի մալիւմէնին տէֆի զմմընտա
պիր թէտպիրին հուսուլին թէշէպպիւս
իթտիքթիւթիւթի, Ֆադաթ նիւթի մէզպու-
րէնին ումուլմէն զօրպալար թարաֆըն-
տան գապուլէ շաեան կէօրիւլմէտիկինի
տախի անլաթտըրմըշար տըր :

« Զօրպալար մէզքիւր սուլիշ ու իթա-
ւթ թէքթիլինէ գարշըլըգ, էկէլիշ Մուս-
թաֆա բաշա հազըթթիւթի իւզէրիմիզէ
տակէր սէվգ իթմէքտէն իսէ, պիզզաթ
թէշէրի իլէ սիւհալարմըզըն թէքթիլինի
էմր պուեուրսա իտիլէր, տահա զիեատէ
իսի պիր թէտպիր իթթիլազ իթմիշ օ-
լուր իտիլէր ճէվապընը վէրմիշէր տիր :

« Զօրպալարըն էն գուլվէթի կիւ-
րուհարը Աքիֆօտա թօրլանմըշ օլ-
տուգլարընտան, Մուսթաֆա բաշա հազ-
րէթթիլի պու կիւն եարըն պիւթիւն
գուլվէթիլէ մահէլի մէզպուլ իւզէ-
րինէ հիւճուլ իտէճէք տիր : Ասաքիլի
շահանէ իլին ալթթաճիլ պէյկիլէր վէ
գաթըրլար իլէ Հանեաեա զէսայիր վէ
ճէպիւսանէ նազլ օլուլմաքը էմր օլուլմուշ
տուր :

« Բէթիմօտան ալընան իսպէրէ կէօրէ,
մահէլի մէզքիւր եագընընտա օլուլ, վէ
Փանսու Գարօնէօս գօմանտաքընտա պու-
լունան զօրպալար իլէ, ասաքիլի շահա-
նէ պէյնիւնտէ պիր շէտիտ գալլա վու-
գու պուլուլ, կիւեա ասաքիլտէն 1700

քիշի, վէ զօրպալարտան իսէ եալընըգ 70
քիշի թէլէֆ օլմուշ տուր :

« Նոյեմբերին պէշինէ գտտար կէլէն
իսպէրէրէ նէզարէն, հոկտեմբեր 27 տէ
ճիւմա իրթէսի կիւնիւ Ապիւր եագը-
նընտա վուգու պուլան շիտէթիլ վէ
գանլը պիր գալլաւտան սօնրա, ասաքիլ
մահէլի մէզպուլու գապթ իթմիշ, վէ
կիճէյի տախի օլատա կէշիւթիշ իսէտէ,
Ֆերտասը սապահըր զօրպալար էօյլէ պիր
դայլէթ վէ շիթապ իլէ ասաքիլի մէր-
գուլմէ իւզէրինէ հիւճուլ իթմիշէր տիր
քի, արգատան եթթիշէճէք օլան իմտատ
ասկէրինէ պէքլէմէքսիզին, մահէլի մէզ-
պուլու թէքրարէն թէլը իլէ, Գասթէլ-
լո թարաֆընա շէքիլմէյէ մէճպուլ օլ-
մուշ տուր :

« Մէսմուլաթա նէզարէն, իքի թա-
լաֆտան տախի եարալանանլարըն սաեը-
սը բէք շօգ իմիշ :

« Ֆէրիդ Եահեա բաշա հազըթթիլի
մէզքիւր գալլաւտա բէք ալըր սուրէթ-
տէ եարալանմըշ, պիրազ սօնրա ազմի տա-
լի պադա իթմիշ, վէ մահը հալին իքին-
ճի կիւնիւ տէֆն օլուլմուշ տուր :

— . . . Միւլէլիֆ .

1866 հոկտ . 25

Հայտուլար եալընըգ տէօրթ նէֆէր
գալարագ ֆիրարէ եիւզ թուլմուշար
իսէտէ, օնլարըն արգասընտան տախի գըր-
սէրտարլարը գօշմադտա տըր : Ինշալս
Լէֆթէրին տախի տէրտէսթ օլուլմաքըն
սիզէրէ պիլտիլէճէկիմ, Ֆադաթ Լէֆ-
թէր պիլթիլտէն գուրշուն եէմիշ իսէ-
տէ, իւշ տէօրթ Բէֆիզլէրի իլէ բէրիշան
հալտէ տիր :

Միւլթասարըք բաշամըգ հէր թա-
լաֆա թէլէկրաֆլար վէ էմիլլէրիլէ,
հէր միւտիլլէրին վէ խօճապաշըլարըն
ուլանըգ տուրուլ, պիր սէզինթի ալ-

տըգլարը կիպի անիտէ տուլուրթմալա-
րընը էմր իթմիշ տիր : Միւլէլիֆ, շօգ
վագըթտան պէրու թիւճճարան վէ է-
հալի պիր գարիշտէն օ պիր գարիշտէն
պիլէ հայտուլ գօրգուսուլտան կիտէմէգ
իքէն, շիմոի պաշալարլար պիր գասա-
պատան տիկէր գասապաեա կիթմէնէ :
հաթթա պու սապահ իզմիտ առաջնորդ
վէքիլ Նիկոլոս սրբազան կէշվէեէ ազի-
մէթ իթտի :

Միւլէլիֆ, է հալիմիզ իլինտէ պիր սէ-
վինճ վար պու հայտուլարըն նամը գալլ-
տըլը իլին, Ֆադաթ հիւքիւմէթ թա-
լաֆընտան տախի պէշ օն քիշի թէլէֆ
օլուլու : պուլնլարըն իլինտէ Մէհմէտ
պէյ վէ էօմէր աղա նամընտա ասըլգա-
տէ քէսլէր տախի գուրպան օլմուշ տուր :
շիմոի պու հայտուլարըն նամը գալլ-
տըլտան սօնրա, միւլթասարըք բաշա-
մըգ վատ իթմիշ տիր, գազս պէ գազա կէ-
վեպ հէր շէյի նիզամընա վէ գանուլա
միւլթապըգ սըրտաքնա գօյմաեը : Ինշալ-
լաճ սաեէյի Եահանէտէ դազամըգ սէ-
ֆիլիքտէն գուրթուլուլ, առալթ
տէվրի սիւրէճէք տիր :

— Օսմանլը շէրիաթընըն պիլպայթ
տէրէճէտէ ինճէ պիր շէրիաթ օլմաքըն
շիւքհէտէն միւլթադնի օլտուղու միսիւ-
լու, իմգա վէ միւհիւրտէն զիեատէ շա-
հիտէ իթիպար օլուլտուղու, վէ պու-
շահալիյի տախի պիր թագըմ առէմէր
տանաթ իտինէրէք, եալան շէհատէթիւ-
նի իրթիքեապ իլէ կէլնտիքթիլի, վէ նի-
շէ առամլարըն զարար ու իսպալարը
մուճիպ օլուլ, վէ հէր քէսին շէրիաթա
կիթմէքտէն իճթիլնապ վէ հալէր իթմէ-
լէրինի մուճիպ օլտուղլարը տախի շիւր-
հէսիզ տիր :

Սայէյի առալթ Վայէյի հազըթթի Բա-

տիշահիտէ հէր տայիրէ՛ծէ իսլահաթըլա-
զըմէնին էօպապը իսթիհսալինէ սայ ու
հիմմէթ պուլլուլտուղու միսիլու, Շէյխ
իւլ իսլամ գաբուսուհա տախի լազըմ
կէլէն իսլահաթըն իճրասըն, Չաթը հազ-
րէթի մէյաթէթընահի միւրատ իյէ-
միշ օլտուգըլընտան, շու Ֆուգարանըն
ղատըր քիւլլիսինի մուհիպ օլմագտա օ-
լան եալան շահիտլինին տէֆ ու իզա-
լէսի նիյէթի իսայրիյէսիյէ, խուսուսու
մէզպուրուս թէզէք քիւրիւնիւ խասսէ-
թէն պիր գօմիսիօնա իհալէ պուլլուր-
մուշար, վէ օլ պապտէ իրատէյի հազ-
րէթի Չըլլուլահիյի տախի թահսիլ իթ-
միշէր տիր:

Պազը դազէթալարտա օգուստուղու-
նա կէօրէ մէզքիւր գօմիսիօն քէնտի մէ-
մուրիյէթիլինի պիթիւրմիշ օլուպ, վէ չիմ-
տիտէն սօնրու իսէ, պիր մատտէ իշին շա-
հիտ լազըմ կէլտիքտէ, շէհատէթ իտէ-
ճէք քիմէսնէ ալսազ ու էվզըր շիւբհէ-
լի պիրիսի օլտուգտա, պիր մէմուրու
մուսուսու մարիթէթիյէ քէօյիւնտէն վէ
եախսու մահէլէսինտէն սօրուլուպ թէֆ-
թիշ օլուսաճազ տըր, վէ պու սուրէթ-
լէ ալընտն մալիւմաթ տախի քեաֆի սա-
եըմաուրգտա, քէօյիւնտէն եա մահէլ-
լէսինտէն հիւսնի հալի վէ սաֆվէթի
գալպիյէսի հազգընտա կիզի գուրա իլէ-
րէյ սօրուլաճազ տըր:

Շու թէտպիր վէ իսլահաթըն իպա-
տուլահ հազգընտա զեհատէսիյէ ֆա-
յիտէլի օլաճաղընտա զերրէճէ շիւբհէ
եօգ տուր, լաքին, չօգ տէֆա կէօրիւ-
տիւկիւ միսիլու, պէօյլէ նազիք մէմու-
րիյէթիլէրէ թախսիս օլուսանլար քէնտի
վազիթէ վէ վաճիպէլէրինճէ սուլի իսթի-
մալի իրթիքեապ իթտիքլէրինտէն, լա-
զըմ կէլէն տիգգաթը թամմէե տէվամ
ու իգտամ օլուսմաուրըր թագտիրտէ,
եալան շահիտլինին տահա զեհատէ ար-
թաճաղը տախի իհթիմալին խարիճինտէ
տէյիլ տիր:

— Փարիստէն նոյ. 7 թարիխլէ ալը-
նան պիր թէլէկրաֆա կէօրէ, Պիւքրէշ-
տէ պուլլուսն Ռուսիա գօնսօլոսու, բը-
րէնա Շարլը հազընթէրինի րէսմէն թէպ-
րիք իյէմիշ տիր:

— Տիւնքի Գուրիէտէ օգուսնան պիր
իզմիր մէթթուպուստա, պիր գաշ պտտան
պէրու լէհինտէ վէ խուսուսիյէ ալէյհինտէ
նիշէ պահալար եազըլան Մ. Ոսկանեան իշին
կիւեա օրանըն մէթթէպինտէ ասկէր թալի-
մի էօյրէթտիրիր իմիշ տէյի ալէյհինտէ
թէշէք քի օլուստուղու օգուսմուշ օլուպ,
վէ պիզէ պուսուսն իսէ, սըրֆ իթթի-
րատէն իօյարէթ օլտուղուստա շիւբհէ
եօգ տուր:

— Իւսկիւտարտաքի թէաթըօ հազ-
գընտա, էհալի թարաֆընտան թարա-
ֆըմըգա կէլմիշ օլան պիր գըթա մէք-

թուպտա պիզէ մալիւմ իմզալար պու-
լուսմաուրընտան տէրճի ճալիզ կէօրիւ-
մէմիշ տիր:

— Պազը իսթար զըմնրտա իմզապը
օլարագ կէօնտէրիլէն մէթթուպար հազ-
գընտա իզհարը թէշէքքիւր իտէրիզ:

— Մէրոմիտէն եազըլտըղընա կէօրէ,
Տիւնքիպէրի օվալարընտա իսքեան իթ-
տիրիլէն պիր չօգ Չէրքէպէր, մահէլի
մէզպուրու թէրքիլէ Գալգասեա եօլու-
նու էլէ ալմըշար, վէ հիւքիւմէթի մա-
հէլիլէն թարաֆընտան շու սէփալարըն-
տան վազ կէշմէլէրի զըմնրտա հէր նէ գա-
տար սայ իտիլմիշ իսէտէ, տիյնէմէմիշէր
տիր: Ֆազաթ էրզըմա եթթիշտիքլէ-
րինտէ էօրֆէն կէրի տէօնտիւրիլէճէ-
լէրի գալիէն սէօյլէնմէքտէ տիր:

Շու առամար մէմալիքի մահրուսէյի
շահանտէ գապուլ օլուսարագ, հազգա-
լընտա շու գատար համիյէթ ու Ֆէ-
տաքեարլըզ գուհուրա կէլմիշ իքէն, է-
սէֆ իտէճէք շէյ տիր քի, հիշ պիր թա-
րաֆտան հազգալարընտա պիր սէնա իշի-
տիլէմէյիպ տայիմա թէշէքքի իշտիլմիշ
տիր: Հալ պու քի պուսուսն մուղալիրի
օլարագ, թաթարլար հազգընտա հէր
վազըթ սէնա իւզըն սէօյլէնիլմիշ տիր:

— Հասուսնան գերապայճառ հազ-
րէթլէրինին եազընտա Ռօմեա կիտէճէ-
յի մէսմուլիզ օլմուշ իսէտէ թահզըգա
միւհիթաճ տըր:

— Փուսնուս օգուստուղուսն կէօ-
րէ, Փրիլիշ բէք սէֆիլ հալտէ օլտուգ-
տան պաշգա, հոգարարճուլիւլարըն-
տան չօղու իսթիֆա իթմիշ, վէ բարա-
սըլա եաղ վէ ֆասուլեա ալմագ նիյէ-
թիյէ, ազարէթ եարըմագ իւզըն թէ-
տարիք իտիլմիշ օլան պիր մըգտար թաշ-
լար սաթըմըշ իմիշ: . . .

— Կէլէն կիւնլէր զէքրինի կէշտիկի-
միզ իպրաիլ քիլիսէսի իշին շու աթիտէ-
քի քիթապլարըն լիւզուսու պուլլուսն
տուղուստան, հէր քիմքի իշինտէն պիր
եա պիր գաշ գըթապը իհտասընա հիմ-
մէթ իտէր իսէ, մա թէշէքքիւր դա-
պուլ օլուսաճաղընտան պաշգա, մէզ-
հէպէ պիւլիւք պիր սէփապ իշէմիշ օ-
լաճաղընտա շիւբհէ եօգ տուր:

Շու իսայրիսահլըղն իճրասընա հիմ-
մէթ իտէնլէրին, միւրատ իթտիքլէրիքի-
թապը պիզիմ օտամըգա կէօնտէրմէլէրի
իսթար օլուսուր: 1 Ճաշոց. 2 Չայնքաղ
շարական. 1 Ատենի ժամագիրք. 2 Փոքր
ժամագիրք. 2 Տօնաղոց. 1 Տաղարան.
1 Խորհրդատու. 1 Իւղաբերից Աւե-
տարան. 20 Քերական. 20 Հէգարան.
10 Հայոց պատմութիւն. 10 Հին եւ նոր
Կոտակարանի պատմութիւն. 10 Քրիստո-
նէական, վէ 10 Պարտք տղայոց:

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԽԱՐԻՃԻՑԵՆԷ

ԻՆԿԻԼԹԵՐՐԱ

Ինկիլթէրրա տէվէթի շիմտիյէ գա-
տար քէնտի գուլվէթի պահրիյէ վէ պէր-
րիյէսինի միգտարի քիֆայէտէ տիր իթի-
գատիլլէ պիգայտ պուլլուսմագտա իտիյ-
սէտէ, Բրուսեանըն իյնէլի թիւֆէնքլէ-
րի սայիր տէվէթլէրին նազարը տիգգաթ
վէ մէրագլարըն տալէթ իթտիկի կիպի,
ինկիլթէրրանըն տախի տալէթ իթմիշ
օլտուղուստան, գուլվէյի հարպիյէճէ
լազըմ կէլէն իսլահաթ վէ իքմալաթըն
մէվզըր իճրայէ գօնուլմասընա սարֆը
մէսաի իյէմէքտէ տիր:

Բրուսեա տէվէթի քէսպի Ֆիւթու-
հաթ իյէտիքտէն սօնրո, Շըվէտ վէ Նօր-
վէճիա տէվէթլէրիյէ ազտը իթթիֆագ
իտէրէք, Պալթիզ տէնիզինտէ գուլվէյի
պահրիյէսի թէքսիրինէ չալըճագ էֆ-
քեարընտա պուլլուստուղուստան, Բու-
սիա տէվէթիլինէնտիշէսինի մուհիպ օլ-
տուղու կիպի, ինկիլթէրրանըն տախի
հաստիին թահրիք իյէմէքտէ տիր,
շիւքի Բրուսեա տէվէթիլինէն գուլվէյի
պահրիյէսի թալի գըլընտըր թագտիր-
տէ, պահրէն թիւճալըղը տախի քէս-
պի ազամէթ իտէճէկիւստէն, պիթթապի
ինկիլթէրրանըն թիճարէթինէ սէքթէ
վիրէճէ կիլի թէեագգուսն իյէմէքտէ տիր:

Ինկիլթէրրա տէվէթի տիւնեաեա մէ-
տէնիյէթ վազ իտիպ, վէ հէր բօսթա
վաթօրլարը իլէ Հինտիսթանտան սանտըգ-
լար իլէ ալթուսն թաշտըղը թագտիրտէ,
զերի իտարէսինտէ պուլլուսն մահէլի
մէզպուր էհալսինին էմրի թէայիւշ վէ
րահաթըն լաեղըլա տիւշիւմէտիկին-
տէն, Գալգիւթթա եազընլարընտա օլ
մէրթէպէ շէտիտ սուրէթտէ պիր գըթ-
լըզ վուզու պուլլուշ տուր քի, Եօլար-
տա աճըգտան էօլէն պինլէրճէ պիշարէ-
կեանտէն պաշգա, նէֆսի Գալգիւթթաեա
տախի երկիրմի պինտէն միւթէճալիզ պի-
վայէկեան կէլմիշ, վէ աճ ու թագսիր սօ-
գազարտա տիլէնմէե պաշալմըշար տըր:

Շէհրի մէզպուր համիյէթքեարանը
թարաֆընտան հէր նէ գատար իեա-
նէլէր թօլանըլըզ վէ իմտաուլար օ-
լուսմագտա իսէտէ, եալընըզ օրատա
թօլանըլան իեանէ քեաֆի օլամաեա-
ճաղընտան, Լօնտրատա տախի իեանէ
թօլանըլմասը միւրատ օլուսմագտա տըր:

Շիմտիքի վիւքէլա, ամէլէ վէ էսնաֆ
թագըմլարընըն ինթիլիսապ մատտէսի հազ-
գընտա գուհուրա կէլմէքտէ օլան արգու-
վէ նիյէթլէրինէ, հէր նէ գատար էվվէլ
էմիրտէ էհէմիյէթ վիրմէք իսթէմէ-
միշ իսէտէ, սօնրատան էօթէտէ պէրուտէ
եիւզ էլիշէր վէ իքիշէր եիւզ պին թօ-
լանտան ամէլէ վէ էսնաֆլարըն իզհարիթ-
տիքլէրի շայրէթ ու իտտաա վէ սէօյլէնիլէն

նուգթլարտա իշխողին թէ հոտաւոր քե-
լումլար ազգայեթքեար իսթիտա վէ արդու-
լարնա թէվթիգան, մեզ քիւր ինթիխապ
մառնսինն բարլամենթօտա միւզաքերե
իտիվեսինն ըուլի ըիզա կեօթեթմեհե
մեծպուր օլտուղու դազեթալարտա օ-
գուհմուշ տուր :

Հապեշխթան հիւքմտարը թէօտօ-
րօս նեզտինտէ մահպուս պուլունան ին-
կիթերրա գօնաօլօս վէ սայիլըրինն ին-
լաօ իտիլտիքլերի, հէր նէ գատար պիտ-
տէֆաթ թէվթուր պուլմուշ իսէտէ,
օտրաւտան սայլ չըգմաւորը անլաշըտը-
ղնտան, վէ ինկիլթերրաճըն գուվթի
ազիմէսի իսէ, մեզքիւր հիւքմտարըն
եհրի վէ մեվթըսնա նիսպեթլէ միւֆիտ
առնրամաեաճաղընտան, քեթօրիւեիւ-
կէչէնէ գատար կեաւուրա տաեը տէմէ-
լի մանթուգուհմա, գրալիչա հազրեթ-
լերի քէնտի իսթթը տէսթլերիլէ իմբէ-
րաթօր թէօտօրա պիր, նամէ եազուրգ-
տան պաշգա, պիրլեքտէ պիր չօգ տալի
հէտիլեթլեր պուլունտուղու հալտէ,
պիր եէնի մեմուր մարիֆեթ իլլէ կեօնտէր-
տիքլերի, վէ մերգուհման պիշարէ մահ-
պուլտըն սեպիլերի թալիլեյսինն թա-
լապ իթտիքլերի հալտտիսաթտան տըր :

ՅՐԱՆՍԱ

Ֆրանսա իմբերաթօրու հազրեթլերի,
քէնտի ազլ ու տիրայեթլերիլէ ճիւմէ-
յի հայրան գըլլապ, վէ բօլթիգալարը կիւ-
նէչի էթրաֆընտա քեաֆֆէյի բօլթի-
գա երլորդարընն տօլաշտըրթուրդարը
թագտիրտէ, հէր նասըլ իսէ ինսանըգ-
լարը իգթիգասընճա Մէքսիգա մէսէլէ-
սինտէ եանըլարագ, էհլէյեթլերի ըլըղ-
նը ատէսի պասիթթ լէքէսիլէ գարարթ-
մըշ օլտուղլարընտան, շիմտի ըուզ ու
չէպ անըն իգթիրապընը չէքմէքտէ տիր-
լէր :

Իմբերաթօրու միւշարիլէյ հայրեթ
վէ Ֆէտաքեարըղըլա, Մագսիլիէն
հազրեթլերի, հէր նէ գատար Մէգսիգա-
եա իմբերաթօր թայեին գըլընմըշ իսէտէ,
քիւրսիյի իմբերաթօրիլերինն գուհու ի-
տէլիտէն պէրու, ժուարիսթ եանի էս-
կի ճիւմհուրիյեթ թարաֆիլերի քէն-
տի իտտալարընտան վազ կէչմէեթլէք
գալլաեա տէվամ իլլէ թաճիլ իթտիքլէ-
րինտէն, տայիմա Ֆրանսա ապկերինն մու-
տվէնէթինէ միւհթաճ պուլունտուղու
չէօյլէ տուրսուհ, շու խուսուս Սմերիգա
ճիւմհուրիյեթլերինն էֆքեարընա թօ-
գուհմուղուհմտան, հէմ Ֆրանսա ապկ-
երինն օրատան չըգմասընը թէքլիֆ իթ-
միշ, վէ հէմտէ ժուարիսթլեր թարա-
ֆընը հիմայէ իլլէմէքտէ, վէ քէլ էվլէլ
բէսմէն հիւքիւմէթ տիր տէլի թանըմագ-
տա պուլունմուշ տուր :

Սմերիգա ճիւմհուրիյեթլերին պու-

էֆքեար ու իտտալար Ֆրանսա իմբերա-
թօրու հազրեթլերինն էնտիշէյի ազիմի-
նի մուհիպ օլտուղուհմտան, շիւնքի ա-
կէրինն ճէլպ իթմէգսէ ճիւմհուրիյեթլի
մեզպուրէ իլլէ պօղուշմասը լազըմ կէլիպ,
վէ պօղուշմագըլը տալի իշինն էլլէրմէ-
յէճէկինտէն, վէ ապկերի ճէլպ իլլէսէ,
Մագսիլիէն հազրեթլերի բէք միւշքիլ
պիր հալէ տիւշար օլաճաղընտան, իքի
գըլըճ արասընտա գալմըշ, վէ ազրպէթ-
քեար Ֆրանսա ապկերինն չաղըլմասընա
գարար վերմիշ տիր :

Ֆրանսաճա պիր պիւլիւք բօլթիգա
տալի, Ֆրանսա ապկերինն պիր աեա
գատար Բօմա թօրրաղընը, 1864 սէնէ-
սի սեպտեմբերի 15 ի մուհհէտէսի ահ-
քեամընճա թէրք իտէճէյի տիր :

Պուլարտուտա պաշգա, Բրուսեա-
նըն ինէլի թիւֆէնքլերի իմբերաթօրու
միւշարիլէյ հազրեթլերինն, հէր տէվ-
լէթտէն էվլէլ նազարը տիգգաթընը տա-
վէթ իթմիշ օլտուղուհմտան, պիւթիւն
գուվթիլլէ, էվրօպաճա պու եազըն-
լարտա պիր գալլա գուհուր իթմէմէսի էֆ-
քեարիլլէ, քիւլլէ սպապըն էօնիւ ալըն-
մասընա էգ ճան ու տիլ շալըշտըղըլա
պէրապէր, պիր թարաֆտան տալի, ա-
կերիճէ իսլահաթ ու թանգիմաթըն իք-
մալիէն օարֆը էգհան վէ մէսալի իլլէմէք-
տէ տիր :

Հէլէ 1867 սէնէսի փարիս սերկիի ու-
մուհիսի քէմալի շիթապլէ իլլէրու կէօ-
թիւրիւլէքտէ օլուպ, շու խուսուս ի-
սէ պիւլիւք առայիշի հալին իպգասընա
միւհթաճ պուլունտուղուհմտան, զանն
իտերիլքի, հիշ տէյիլ իսէ, մեզքիւր
սերկիլինն աշըլպ վէ գարաւորմասընա
գատար, իմբերաթօր հազրեթլերինն
միհվէրի բօլթիգալարը հէմիշէ սուլհ
ու սալահ եուվաւընտու տէօնէճէք տիր :

Ֆրանսաճա պու սէնէ գօլէլա, եաղ-
մուր վէ սէլ, վէ գէլլէլէ պիր պիրինն
թէագգըպ իտիպ, վէ Ֆրանսա ապկերի-
նն Բօմա թօրրաղընը անգարիպ թէրք
իտէճէկի քէսպի թագվիլէթ իլլէտիկին-
տէն, վէ Գաթօլիք Սվսթրիա Բրօթէս-
թան Բրուսիտան եէնիլիպ, վէ վէնէտիք
էպիլլէլէրի իւզերինտէ իսէ, աֆօրօղու
իթալեա գըրալը հազրեթլերինն պանտ-
րալարը թէմէվլիւճ իլլէմէյէ, վէ շուհալ-
լէրէ իսէ Ֆրանսա չէշսի հաւաթիլ իլլէ պադ-
մատըգտան պաշգա, պազը ճիւնէթլերլէ գօ-
լայըգ տալի կէօսթերիպ, վէ հիշ տէ-
յիլ իսէ պիր սուրէթի մանէվիտէ մուհ-
վէնէթ իլլէտիկինտէն, Ֆրանսա րուհպան-
լարը տիւշարը իգթիրապը ազիմ օլուպ,
վէ իզհարը հիտտէթ իլլէ պէրապէր, կիւ-
եա Սլահհըն դազապլարը եէթիշմէե
պաշլամըշ տըր կիպի, Ֆագիլէթ վազընա
թալիսիս օլունմուշ օլան քիլիսէ միմպէր-
լերինտէն նիշէ գօրգուլար երլորըրմարը

եաղորմաեա պաշլատըգտան պաշգա
թահրիրէն տալի նիշէ կիւլէճէք մէգա-
լաթ նէշըինն տալի թէչէպպիւս իթմիշ-
լէր տիր :

Հէլէ Ֆրանսանըն պազը մահէլլերին-
տէ, կիւեա կէօյտէն հազրեթլի իսա թա-
րաֆընտան եազըլարագ կէօնտէրիլիշտիր
տէյի սաթըլմագտա օլան պիր տուա, հէր
քեամիլ առամըն իսթիհզասընը, վէ պիր
թագըմ սօֆու վէահմագլարըն տէ հէթի-
նի մուհիպ օլմագտա պուլունմուշ տուր :

Պու սօֆուճա հարեթլերին քեաֆ-
ֆէսինն միւլէլիֆ ու րէհպէր օլան պաշ-
լըճա պիր գաշ եպիսկոպոսլարըն աւըլ
միւրատը պաշգա պիր շէյ օլմաերպ, իլ-
լա էօյլէ եալանճըլըգլար իլլէ գապա էհա-
լիյի ալտատըպ թահրիք իտերէք, իմբէ-
րաթօր հազրեթլերինն, Ֆրանսա ապկ-
երինն Բօմա թօրրաղընտան չըգարթմասը
նիլլէթինտէն վազ կէչիլթաթիրմէե գալ-
գըշտըրմագտան իպարէթ պուլունմուշ
իսէտէ, տէվլէթ բօլթիգալար իլլէ, րուհ-
պան զիւմրէսի մէնֆաաթը դաթիլլէսի
արասընտա տաղարճա ֆարգ պուլուն-
տուղուհմտան, էօյլէ կիւրիւլտիլէրէ ա-
լա բապուճ պրրագան կէօրիլլէմէմէքտէ
տիր :

ԻԹԱԼԵԱ

Պու կիւնքի կիւն իթալեա էն զիւեա-
տէ սէվինիպ թէչէքքիւր իտէճէք պիր
հալտէ տիր, զիրա, պէշ ալթըր սէնէտէն
պէրու իշթիեազը շէտիտ իւզըն պէքլէ-
մէքտէ օլտուղու միւրատը հուսուլինն
նայիլ օլմուշ, վէ իթալեա պանտէրասը-
նըն, վէնէտիք էպիլլէյի միլիյէսի իւզեր-
լերինտէ տաղալանմաեա պաշլատըղընը
կէօրէպիլմիշ տիր :

Վադաա, իթալեանըն պիր սօն ար-
գուսու տահա վար տըր, եանի Բօմաեթ
բայիթալիթ իտերէք, Բօմա իմբերաթօր-
լուղու թէգէքքիւրինն հաեաթ վիրմէք
ազսայի մէրամընտան պուլունմագտա
տըր, լաքին պու խուսուս սեպտեմբեր
15 ի մուհհէտէսինն մուղայիլ օլտու-
ղուհմտան, պիթթապի ճէպրէ չըգըշամա-
երպ, իլլա վագթ ու հալին րէվիշլերինն
պէքլէմէյէ մէծպուր օլաճագ տըր :

Իթալեա էհալիսի իլլին պիր պիւլիւք
զիլլէթ ու մէսերթէթ կիւնիւ հազըր-
լանմագտա օլուպ, վէ եէվմի մեզպու-
րուն իսէ, վիգթօր էմմանուէլ հազրեթ-
լերինն վէնէտիք շէհրինն գատմագա-
տըղը բիւր իգպալ ու բիւր շէրէֆ կիւն
օլաճագ տըր :

Եէվմի մեզպուրուն պիլլայէթ սու-
րէթտէ իհթիլամ ու րէվնագ իւզըն կէչ-
մէսի իլլին, պիւլիւք հազըլըգլար կէօ-
րիւլմէքտէ օլուպ, վէ գուհուրա կէլէ-
ճէք օլան պիր մէնգարէ իսէ, բէք տիգ-
գաթա շաեան օլտուղուհմտան պէեան ի-
տերիլ, Եէօյլէ քի, գրալը միւշարիլէյ

հազրէթլէրի, աթիգ վէնէտիք Տօժլարը վագթիւնտէն գալմա օլտուղու, վէ զիւտ տէսիլէ միւզէյեէն, վէ տէրուհինտէ 18 նէֆէր քիւրէք չէքէն պուլունտուղու հալտէ, պիր գաւերգլա չէհրի մէզպուրա գատէմպասըպ, վէ թարիիլէրտէ օգուհն տուղուհնա նէզարէն, աթիգ Տօժլարըն կիւեա Ատրիաթիք տէնիզիլէ նիքեհա՜ լանմաեա ինմէսի զիւնէթի իճրայէ կէլէն սէրաեա տախիլ օլտուղտա, վէնէտիկին էն կիւզէլ գըզլարընտան պիրիսի, պիւթիւն պիւթիւն սիւեհալար կիւնիմիշ, վէ զէնճիրլէր իլէ պաղլանմըշ օլտուղու, վէ աճընմաեա շաեան պիր հալ ու հէյեթ վէ հարէքէթտէ պուլունտուղու հալտէ, միւշարիլէյ՜ հազրէթլէրիին գարչըսընա չըզաճադ, վէ չէհրին պաշ զապիթի տախիլէլիտէ չէհրի մէզպուրուհն անախթարլարը եէրինէ պիր պալթա պուլունտուղու թագտիրտէ, մէրգուլէ գըզ միսիլլա գրալ հազրէթլէրիին նէզտինտէ տուրարագ, վէ պու ալեամէթէ տայիր իճրալար իլէ, վիգթօր էմմանուէլ հազրէթլէրիին վաթանբէրվէրլէք պալթասըլա, էսիրլէք զէնճիրիլէ զէնճիրպէնտ պուլունտան վէնէտիլին զէնճիրիլին բարէ բարէ իտէրէք ազատէ գըլտըղը անլաթտըրըլա՜ ճագ, վէ պու բիւր թէէսսիր մէնզարէ հէնկեամընտա, թօբլար աթըլըպ, օրթալըք տիւմանա պիւրիւնտիւկիւ, վէ իւնճախընճ հէր թարաֆա տօլմուշ օլան իզտիհամ, « Եաշա՜ » սէտալարըլա էթրաֆը սքա իթտիրտիլէրի լահզատա, պիրտէն պիրէ մէրգուլէ զէնճիրպէնտ գըզըն էլպիսէյի մաթէմնաքը վէ զէնճիրլէրի զայպ օլարագ, մէյտանէ վէնէտիկին խէլաս իտիճիսի պիր իլահէ, էլինտէ կիւզէլ վէ միւզէյեէն պիր եասթըգ թութ տուղու, վէ մէզքիւր եասթըղըն իւզէլինտէ տախի, չէհրի մէզպուրուհն ալթուհնտան մամուլ անախթարլարը պուլունտուղու սուրէթտէ, վիգթօր էմմանուէլ հազրէթլէրիին թագտիրմ իտէճէք տիր:

Բ Օ Մ Ա

Բօմա չէհրի բէք քէտէրլէ պիր հալտէ պուլունմագտա տըր. չիւնքի, դեկտեմբեր 15 ի եաղլաճմագտա օլուպ, վէ Ֆրանսըզ ասկէրի իսէ, չիմտիտէն, օրասընը թէլըք իթմէք իւզըն հազըրլանմագտա տըր:

Բաբա հազրէթլէրի հէր նէ գատտր իզթիրապը գալպ իւզըն պուլունմագտա, վէ Ֆրանսաճասկէրի չըգտըգտան սօնրա էհալի թարաֆընտան պիր իթիլալ ալթէլի բարլաեաճաղըն չիւրհէ իթմէքտէ իսէտէ, սալա գօրգմանըպ, իլա քէնտույի Ալլահըն միւրատընա թէսիլմ իտէրէք, պիլա իսէվթ սէպաթ իւզըն պուլունտաճաղըն պէեան իլէմէքտէ տիր:

Իսր անեա գրալիչասը հազրէթլէրի Գա

թօլիք օլտուղու հալտէ, Բաբա հազրէթլէրիին էլհամա սէրայընը թագտիրմ իթտիկի հալտէ, ինկիլթէրա գրալիչասը հազրէթլէրի տախի, Բրօթէսթան օլտուղու թագտիրտէ Մալթա ճէզիւրէսիլի թագտիրմ իթմէքտէ տիր:

Սապըգ Նարօլի գրալընըն Բօմաեւ արթըգ թէրք իտէճէյի մէմուլի գալիտէն պուլունմագտա տըր. չիւնքի աթլարընը վէ արապալարընը սալթմաեա պաշլատըգտան պաշգա, էթպասը մաաշլարընը տախի թէտիյե իլէ պաղըլարընա եօլվիրմէյէ պաշլամըշ տըր:

Սապըգ ինկիլթէրա մալիյէ նազըրը Մ. Կլադսթըն չիմտիլէրտէ Բօմատա պուլունտուղու կիպի, պաղը սայիր պիւլիւք ինկիլթիլէրին տախի չէհրի մէզպուրա կիտէրէք կէզէճէլէրի տախի հալաթիստէն տիր:

Շու աթիտէքի պահսը միւթէպէր զաթըն պիրիսի ինկիլթիլէրտէն թէրճէմէ իտէրէք թարաֆընտա իրսալէ հիմմէթ իթմիշ օլտուղուհնտան մա թէչէքքիւր տէրճիտէրիլ:

ՊԱՊԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առտուածաբաններէն ոմանք, շատ տարինբէր 'ի վեր Պապականութեան անկմանը վրայ գուշակութիւններ կընեն, ասոնք իրենց մարգարէական ազդեցութեան ժամանակը հիմայ լրացած կը համարին, որ է, Պապին զօրութեանը բճանալը, որոնց մարգարէութեան ժամանակին սահմանը գրեթէ այս տարուան համար էր, ինչպէս որ հին օրացոյցները ստօրութիւն ըրած էին ասանկ ժամանակներ՝ որոտամօր, եւ շանթիւք ընկերացեալ Հռոմայի վրայ անձրեւ, կարկուտ եւ ձիւն տեղացնելով Առաքելոց ժամանակէն 'ի վեր երկար գծիւք անոր միահեծան քահանայապետաց ցեղին անհետանալը, եւ իրաց եղելութեան կատարուելու վրայ երեւնալէն՝ մօտակայ յեղափոխութեան մը տիրութիւնը անոր վրայ կախուած տեսնելով կաթօլիկ աշխարհին մէկ մասը՝ տագնապով յեցուած է:

Պապին Հռոմայէն մեկնելուն վրայ շատ մը տարածայնութիւններ կը պարտէին, եւ կըսուի թէ զինքը Անգղիոյ դրօշակին պաշտպանութեան ներքեւ թողլով Լօնտրա պիտի գայ, կամ Մալթա պիտի երթայ, կամ որ եւ իցէ ուրիշ տեղ, բայց անոր ազգայնութեան չուքին տակ, եւ կըսուի թէ այս արկածը հաւատքը նսեմացնելով կրօնքը խիստ եղկելի վիճակի մէջ պիտի թողու:

Տարօրինակ բան մ'է որ իտալացիները այս պատահարը անհոգ ու անտարբերութեամբ եւ անխռով կը դիտեն, եւ արկածներէն գրեթէ մեծապէս գոհունակութիւն ցոյց կուտան, անոնց համար պապը եկեղեցւոյ գլուխ քահանայ մընէ, ու զինքը այնպէս յարգելու շարունակելու են, եւ ոչ թէ իբր արքայ, երթադրելով թէ՛ հոգեւոր իշխանութիւնը ինքը կամ իր ժողովքը մարմ

նաւոր կառավարութեան նման վարելու ըլլայ, նորին Սրբազնութիւնը իրենց շատ ապահով առաջնորդ չը կրնար ըլլալ: Կարելի է թէ ասոնք սխալ կարծեաց տէր ըլլան: Բայց տրամաբանական գործողութիւնը անոնց մէկ կողմի պատճառաբանութիւնը կը պաշտպանէ, միւս կողմն ալ ստուգելը իտալացւոց իրենց կը վերաբերի, միայն աս ստոյգ է որ այս Աշխարհիս մէջ եկեղեցական կառավարութիւնը իրենց հաճելի չէ. միւսին մէջ ինչ ալ որ ըլլայ, ներկայիս մէջ ունենալ չեն ուզեր. ուստի կաթօլիկ իթալիան քահանայապետական կառավարութեան խղճուիլը անձկանօք կսպասէ:

Նորին նման կաթօլիկ Ֆրանսան, իբր ազգ մը՝ Պապին հանդերձեալ վիճակին մօտակայ փոփոխութեանը՝ ազգովին քիչ կառերուութիւն տալով գոնէ գաղղիական զօրաց Հռոմայէն մեկնելու քաղաքականութեան մասին տգիտութիւն ցոյց տալով զինքը չի խռովեցներ:

Նմանապէս կաթօլիկ Սպանիայի կողմէն գործերուն այս վիճակէն գոգոհութիւն ցոյց չը տրուիր, կարելի է Սպանիացիք իրենց ծանրաբեռնեալ ներքին վեճերով զբաղեալ են՝ ըսուեցաւ թէ իրենց բարեպաշտ թագուհին Պապին եւ Աւսթրիոյ ձախորդութեանցը վերայ բարձրաճայն ողբացեր է, բայց ազգը խոհեմէ, անոնց համար պատեհաբար մը չի անապարեր:

Կաթօլիկ Աւսթրիան մեծամեծ դժբաղդութիւններու ենթակայ եղած է, վասնորոյ կոմա Պիզմարքէն գատ՝ ոչ Պապին եւ ոչ ուրիշ համար մտածելու ժամանակ չունի, իրաւցընէ ալ ծանր դժուարութեանց բաժինն ունեցաւ, որուն պիտը միտադին վիշտերով ամպամած լինելուն անշուշտ կը հաւատամք:

Յայն սակա՝ Պապին աշխարհական զօրութեան մասին հեծութեան եւ ոլբի ձայնը Բրօթէսթանդ Անգղիայի մէջէն կելնէ. երբ ուրիշ կառավարութեանց եւ ժողովրդոց մէջ իրենց կարծիքը սրտերու մէջ գաղտնի պահելու կը պարտաւորին, աստ Հռոմէական կաթօլիկ եկեղեցւոյ քահանաները իրենց անհանգստութիւնը բարձրաճայն կը գոչեն:

Բարեբաղդաբար կրօնական հալածումը մեր երկրէն գրեթէ բոլորովին վերցած է, իրաւցընէ չէթէ միայն ասանկ ըլլալուն մեծապէս գոհ եմք, այլ տօքթօր Մանինկին համակրութիւն ալ ցոյց կուտամք (Տօքթօր Մանինկը գարտինալ Վայգմանի մահուանէն յետոյ, Ս. Պապէն Անգղիոյ կաթօլիկ ժողովրդոց համար գարտինալութեան բարձր տիրողութեան ցաւ), երբոր ինքը պապին համար, իր կղերէն եւ ժողովրդէն աղօթք կը խնդրէ, Տօքթօր Մանինկը իր պարտաւորութիւնը հատուցանելու իրաւունք կընայ ունենալ, Անգղիական հանդարտ Արհիեպիսկոպոսը Հռոմէական արհիեպիսկոպոսէն խիստ տարբեր է:

Միւսիւրէլ Էմմա:

ՍԱՀԻՊ ԴԱԶԷԹԱ
ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ԼԵՎԱՆՔ ԷԲԸԱԼՏԸՆ ԹԱՊԻԱՆԷՍԻՆՏԷ
ԳԷԹ-ՕՂԼԻՏԱ ՏՕՂԻՒ ԵՕԼՏԱ, ՅՕԹՕԿՐԱՅ ԱՊՏՈՒԼԱ
ՊԻՏԵՐԼԷՐ ԳԱՐԵԶՈՐԵԱ ՆԻՏԵՐՈ 467: